

Dr hab. inż. arch. Łukasz Wojciechowski
Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej
Katedra Architektury Użyteczności Publicznej,
Podstaw Projektowania i Kształtowania Środowiska

Recenzja rozprawy doktorskiej Pana mgr Michała Majewskiego sporządzona w związku z postępowaniem doktorskim w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, wszczętym przez Radę Dyscypliny Artystycznej Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu

Praca doktorska Michała Majewskiego, urodzonego dnia 05.07.1985, pt. **Przestań planować, zacznij działać. Niskobudżetowe projekty społeczne w przestrzeni publicznej** wykonana pod kierunkiem dr hab. Dominiki Sobolewskiej i Agnese Rebaglio, łączy ze sobą dziedziny architektury i sztuki, a także ma cechy aktywizmu miejskiego. Działanie na pograniczu dziedzin wynika z zainteresowania Autora przestrzenią publiczną, która wymaga podejścia interdyscyplinarnego. Aktywizm, czy też tzw. partyzantka miejska, ma swoje podłoże w spojrzeniu na kształtowanie przestrzeni miejskiej z perspektywy oddolnej. Podejście takie uważam za bardzo cenne, ponieważ Autor zajmuje się przestrzeniami codzienności przeznaczonymi dla mieszkańców, a mniej interesują go spektakularne, kosztowne miejsca na pokaz. Jest to spójne z długotrwałym już, lecz powolnym odwrotem w architekturze od tzw. efektu Bilbao na rzecz zauważania potrzeb małych społeczności. Autor wpisując się w tę tendencję udowadnia dużą wrażliwość społeczną, a jednocześnie pozwala czytelnikowi uczyć się obserwować miasto “od dołu”, z perspektywy zwyczajności.

Opisane w książce prace Autora są interwencjami niskobudżetowymi, które są silnie powiązane z kontekstem. Wpisanie w otoczenie, czy to na zasadzie afirmacji czy zaprzeczenia (co jest tu częstsze), jest niepowtarzalną wartością architektury jako narzędzia krytycznego i mającego potencjał poprawiania działania przestrzeni. Bardziej w kontekście sztuki można odczytywać narrację przypisaną tym realizacjom: sarkazm w przypadku drabiny pozwalającej przejść do groźzonego osiedla (otwarta krytyka tzw. gated communities); empatia w przypadku poduszki przymocowanej do ławki (zwrócenie uwagi na problem bezdomności, a także drzemki w miejscu publicznym).

Co jednak odczytuję jako najbardziej wartościowe - każda z interwencji wynika z przyziemnych potrzeb - projektant zajmuje się elementami, które nie są zbędnym, dekoracyjnym dodatkiem do przestrzeni miejskiej, ale pozwalają jej działać. Mają także swoje źródło w zaobserwowanych albo domyślnych nieformalnych i spontanicznych działaniach mieszkańców (przeskoczenie przez płot, odbijanie piłki o ścianę, wywieszanie ogłoszeń). Nieformalny charakter funkcjonalny w zaprezentowanej twórczości jest wart podkreślenia. W rozumieniu przestrzeni publicznej konsekwentnie odchodzi się od projektowania funkcjonalistycznego na rzecz inspiracji

użytkowników do odkrywania jej, wielofunkcyjności i swobodnej integracji społecznej. W przeciwieństwie do jej dawnej reprezentacyjności czy militaryzacji.

Choć Autor wyraźnie wyznacza zakres swoich kompetencji, wykluczając poniekąd analizę oddziaływania swoich dzieł na użytkowników i ich funkcjonalności (w architekturze proces określany ogólnie jako *post-occupancy evaluation*) to te obiekty, których efekty udało mu się zaobserwować, są jeszcze ciekawsze.

Wątek minimalnych kosztów zaprezentowanych interwencji ma duże znaczenie w postrzeganiu przestrzeni publicznej przez samych użytkowników, którzy z pasywnych przechodniów mogą odkrywać w sobie siłę sprawczą i wpływać pozytywnie na swoje otoczenie bez względu na budżet. Nie ma za małego projektu, a z pozoru błahe instalacje mogą pozytywnie wpływać na codzienne działanie i jakość otoczenia - widać to po zainstalowaniu popielniczki przy wejściu do bramy czy tablicy na ogłoszenia. W tym kontekście praca jest równie informacyjna co inspirująca - tzw. manual może być wykorzystywany np. przez studentów podczas pracy warsztatowej, uwrażliwiającej ich na codzienne potrzeby miejskie.

Tu warto zauważyć, że Autor ma duże doświadczenie w formie pracy warsztatowej. Z powyższych powodów uważam publikację za bardzo dobrą pod względem dydaktycznym. Załączony do pracy zin jest przejrzystą i prostą instrukcją, która jest świetnym podsumowaniem pracy, choć nie powinna odwozić od przeczytania całości.

Sama książka skonstruowana jest bardzo przejrzysto. Układ rozdziałów jest klarowny, język prosty i zrozumiały, a materiał graficzny bogaty. W bibliografii znalazły się interesujące publikacje od podstawowych tekstów Jane Jacobs i Roberta Ventriego po współczesne artykuły. W tekście zabrakło może więcej odniesień do pozycji, z których czytelnik mógłby wzbogacić wiedzę o przestrzeni publicznej, takich jak np. *Lessons for Students in Architecture* Hermana Hertzberga, *Obraz miasta* Kevina Lyncha lub *Język wzorców* Christophera Alexandra.

Książka i twórczość Michała Majewskiego mają bardzo wyraźny przekaz ukazujący dużą wrażliwość społeczną, której nie można przecenić. Dydaktyczne zacięcie pracy może być wykorzystane bezpośrednio w przestrzeni publicznej i w edukacji studentów różnych dziedzin. Całość oceniam bardzo wysoko i popieram nadanie mgr Michałowi Majewskiemu stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuk plastycznych i konserwacji dzieł sztuki.

Łukasz Wojciechowski

